

Θεία Ευχαριστία: Ερωτήσεις και αποκρίσεις δια

Θεία Ευχαριστία

Ερωτήσεις και αποκρίσεις δια των Ι. Κανόνων

Αρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαθανασίου

Δρ. Νομ.- Θεολογίας, Ιεροκήρυκα Ι. Αρχιεπισκοπής Αθηνών

Η Θεία Ευχαριστία είναι η πεμπτουσία της ορθοδόξου λατρευτικής ζωής, η οποία δικαίως αποκαλείται θεία, διότι πράγματι είναι Ευχαριστία θεϊκή και ουράνιος. Δεν είναι δικό μας εφεύρημα. Είναι δωρεά του Πανάγαθου Θεού σε μας τους χοϊκούς ανθρώπους. Ότι δε τελείται κατά το κορυφαίο αυτό μυστήριο είναι εικόνα και πρόγευση των έσχατων της Βασιλείας του Θεού και της τελικής ενότητας του λαού του Θεού. Τα πάντα στη Θ. Ευχαριστία είναι θεανθρώπινα και μόνο μετέχοντας ο πιστός στην αναίμακτη αυτή μυσταγωγία μπορεί να μείνει αληθινά πιστός, μέλος της αγίας του Χριστού Εκκλησίας. Γι' αυτό κατά την τέλεση της Θ. Λειτουργίας δεν χωρεί καμία αταξία, τίποτα το αντικανονικό και αντιπαραδοσιακό. Ο Θεός μας είναι Θεός τάξεως και όχι ακαταστασίας. Εάν διάφορες αταξίες και παρεκτροπές δεν αρέσουν σε μας, πολύ περισσότερο δεν αρέσουν στον Θεό και τον θλίβουν.

Ωστόσο, γεννώνται μερικές φορές διάφορα ερωτήματα, τα οποία σχετίζονται με τη λατρευτική ζωή. Η Εκκλησία στα ποικίλα αυτά ερωτήματα δεν μένει βέβαια απαθής. Άπαντα στηριζόμενη στη ζώσα θεολογία της, στην Ιερά Παράδοση και

στους ιερούς Κανόνες της. Μερικά απ' αυτά τα ερωτήματα παρουσιάζουμε στις παρακάτω γραμμές, δίνοντας συγχρόνως και τις δέουσες αποκρίσεις.

1. Μπορεί ο ιερουργός ιερέυς να χρησιμοποιήσει λευκό οίνο για τη Θ. Ευχαριστία;

Κατ' αρχήν κατά τον κανόνα **37 της Καρθαγένης** «εν τοις αγίοις μηδέν πλέον τον σώματος και τον αίματος τον Κυρίου προσενεχθείη, ως και αυτός ο Κύριος παρέδωκε, τουτέστιν, άρτον και οίνον ύδατι μεμιγμένον». Και ο **3ος Αποστολικός κανόνας** ομιλεί σαφώς για οίνον και όχι κάποιο είδος οίνου. Κατά την άποψή μας ο οίνος πρέπει να είναι **ερυθρός** γλυκός από αμπέλια, δηλωτικός του **αίματος**. Σήμερα μάλιστα που είναι άφθονος ο ερυθρός οίνος, δεν δικαιολογείται η χρήση λευκού οίνου για τη Θ. Ευχαριστία. Εννοείται ότι ο ιερέυς οφείλει να ελέγχει αφ' εσπέρας τον οίνον τον οποίον θα χρησιμοποιήσει κατά την Προσκομιδήν, ώστε να είναι καθαρός και πραγματικός οίνος.

2. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το «ζέον» εκτός της Θ. Ευχαριστίας;

Η απάντηση είναι **όχι**. Το «ζέον», ήτοι το θερμόν ύδωρ το οποίο ρίχνει ο ιερουργών ιερέυς εντός του Αγίου Ποτηριού μετά τον μελισμόν του Αγίου Άρτου, μόνον κατ' αυτήν την περίσταση έχει θέση. Κάθε άλλη χρήση του «ζέοντος» εκτός της Θ. Ευχαριστίας είναι παντελώς ανεπίτρεπτος.

Στο «ζέον» μάλιστα αναφέρεται ο **13ος κανών** του αγίου **Νικηφόρου του Ομολογητού**, ο οποίος ορίζει τα εξής: «**Ου χρη άνεν θερμού λειτουργησαι πρεσβύτερον, ει μη κατά πολλήν περίστασιν και ει ουδαμώς ευρίσκεται θερμόν**». Δηλούται ότι το ζέον ύδωρ χρησιμοποιείται κατά την Θ. Ευχαριστίαν και, ως ερμηνεύουν οι θεοφόροι Πατέρες, συμβολίζει «την κάθοδον τον Αγίου Πνεύματος επί την Εκκλησίαν». Ο άγιος **Νικόλαος ο Καβάσιλας** γράφει: «**Το μεν γάρ ύδωρ, τούτο αυτό τε ύδωρ ον και πυρός μετέχον, το Πνεύμα σημαίνει το άγιον, ο και ύδωρ λέγεται και ως πυρ εφάνη τότε τοις τού Χριστού μαθηταίς εμπεσόν. Ο δε καιρός ούτος τον καιρόν εκείνον σημαίνει. Τότε μέν γαρ κατήλθε μετά το πληρωθήναι τα κατά Χριστόν άπαντα, νυν δε τελειωθέντων των δώρων το ύδωρ επεισάγεται τούτο**»(Εις την Θ. Λειτουργίαν, κεφ. ΛΗ', 4).

3. Υπάρχει νηστεία προ της Θ. Κοινωνίας;

Δεν χωρεί αμφιβολία ότι «πάν καλόν και αγαθόν διά της νηστείας κατορθούται και τελειούται» (Γρηγ. Παλαμά, Ομιλία Θ, Ρ.Γ. 151, 105 Β). Και ακόμη νηστεία δεν ορίζεται μόνον η «αποχή βρωμάτων» αλλά και η «Αλλοτρίωσις των κακών», ως λέγει ο **Μέγας Βασίλειος**.

Πρωτίστως οι ιεροί Κανόνες της Εκκλησίας ορίζουν περί του θεσμού της νηστείας σε αναφορά με το άγιον Πάθος του Κυρίου. Ο **69ος Αποστολικός κανών** είναι η βάση. Διακελεύει τα εξής: «**Ει τις επίσκοπος ή πρεσβύτερος ή διάκονος ή υποδιάκονος ή αναγνώστης ή ψάλτης την αγίαν Τεσσαρακοστήν του Πάσχα ου νηστεύει ή τετράδα ή παρασκευήν, καθαιρείσθω, εκτός ει μη δι' ασθένειαν σωματικήν εμποδίζοιτο, ει δε λαϊκός είη αφοριζέσθω**». Φυσικά

εκτός από τις αρχαιότατες αυτές ημέρες νηστειών Μεγ. Τεσσαρακοστής και Τετάρτης και Παρασκευής, υπάρχουν και οι άλλες γνωστές ημέρες νηστείας, Χριστουγέννων, Δεκαπενταύγουστου, αγίων Αποστόλων, παραμονής Θεοφανείων, Υψώσεως Τιμίου Σταύρου, Απότομης της κεφαλής του Ιωάννου του Προδρόμου του Βαπτιστού και άλλες. Ειδικότερα για το θέμα της νηστείας προ της Θ. Κοινωνίας οι ιεροί κανόνες δεν προβλέπουν κάποια ειδική νηστεία. Εννοείται βέβαια ότι ο πιστός ο οποίος προσέρχεται στη Θ. Κοινωνία τηρεί τις καθιερωμένες από την Εκκλησία νηστείες αλλά και τυχόν νηστεία που έχει επιβάλει ο πνευματικός πατέρας ως επιτίμιο. Υπάρχει ακόμη και ο **29ος κανών της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου**, ο οποίος ορίζει ότι οι πιστοί, κληρικοί και λαϊκοί, οφείλουν να προσέρχονται στη θεία Ευχαριστία νηστικοί.

4. Κάθε πότε πρέπει να κοινωνεί ο πιστός;

Η θεία Λειτουργία τελείται για να κοινωνήσουν οι πιστοί, όταν βέβαια υπάρχουν οι προϋποθέσεις και έχει προηγηθεί η κατάλληλη πνευματική προετοιμασία. Αποτελεί αταξία η τέλεση του μυστηρίου της θ. Ευχαριστίας χωρίς τη συμμετοχή των πιστών στην αγία Μετάληψη του Σώματος και του Αίματος του Χριστού. Ο ίδιος ο Κύριος, ο Μέγας Αρχιερέυς, ο προσενηγκών εαυτόν εις θυσίαν συνέστησε: «Ο τρώγων μου την σάρκα και πίνων μου το αίμα έχει ζωήν αιώνιον». Δεν είπε «ο φαγών και ο πιών», αλλά σε **ενεστώτα** χρόνο «ο τρώγων και πίνων». Οι μαρτυρίες άλλωστε των πρώτων χριστιανικών αιώνων, των Αποστολικών και των άλλων Πατέρων της Εκκλησίας υπέρ της συχνής μάλιστα θείας Κοινωνίας είναι πολλές και πολύ χαρακτηριστικές. Εφόσον δεν υφίσταται κάποιο κώλυμα, ο πιστός πρέπει να κοινωνεί ως ο πνευματικός του πατέρας έχει κανονίσει.

Είναι άξιο ιδιαίτερης προσοχής ότι και οι ιεροί Κανόνες της Εκκλησίας ομιλούν για τη **συχνή** Θεία Κοινωνία. Ο **9ος Αποστολικός κανών** ορίζει τα εξής:

«Πάντας τους εισιόντας πιστούς, και των γραφών ακούοντας, μη παραμένοντας δε τη προσευχή και τη αγία μεταλήψει, ως αταξίαν εμποιούντας τη εκκλησία αφορίζεσθαι χρή». Δηλαδή, όλοι οι πιστοί που προσέρχονται στην Εκκλησία όταν τελείται η Θεία Λειτουργία και ακούνε τις Γραφές, αλλά δεν παραμένουν στην ώρα της προσευχής και της αγίας Μεταλήψεως, επειδή προκαλούν αταξία στην Εκκλησία, πρέπει να αφορίζονται.

Συναφής είναι και ο **2ος κανών της Συνόδου της Αντιοχείας**, ο οποίος λέγει τα εξής: **«Πάντας τους εισιόντας εις την εκκλησίαν και των ιερών Γραφών ακούοντας, μη κοινωνούντας δε ευχής άμα τω λαώ, ή αποστρεφομένους την αγίαν μετάληψιν της ευχαριστίας κατά τινα αταξίαν, τούτους αποβλήτους γίνεσθαι της εκκλησίας, έως αν εξομολογησάμενοι και δείξαντες καρπούς μετανοίας και παρακαλέσαντες, τυχείν δυνηθώσι συγγνώμης...».** Εξηγεί μάλιστα ο **Ζωναράς** την έννοια της αποστροφής, που αναφέρει ο κανών, λέγοντας -ότι οι Πατέρες της Συνόδου αυτής **«αποστροφήν... ου το μισείν την Θεϊαν μετάληψιν ωνόμασαν, και διά τούτο μη ανέχεσθαι της κοινωνίας, αλλά το αποφεύγειν αυτήν, δι' ευλάβειαν τάχα, και οίον διά ταπεινοφροσύνης»**

. Διαφορετικά, εάν είχαμε περίπτωση μίσους ή βδελυγμίας, τότε θα είχαμε την καταδίκη τους με τον μέγα αφορισμό.

5. Πώς κοινωνούν οι κληρικοί;

Ο ιερέυς προ της Θ. Κοινωνίας ενώπιον της Αγίας Τραπέζης με συντριβήν καρδίας, ταπείνωσιν, ευλάβειαν και φόβον Θεού, συλλογιζόμενος την αναίμακτον θυσίαν του Χριστού, αναγιγνώσκει ή ακούει τις ευχές προ της Θ. Μεταλήψεως. Ακολούθως, αφού ζητήσει συγχώρησιν παρά των άλλων ιερέων, του διακόνου και του λαού, λέγει τα λόγια: «Ιδού προσέρχομαι Χριστώ τω αθανάτω βασιλεί και Θεώ ημών. Μεταδίδοταί μοι...». Έπειτα λαμβάνει μικράν μερίδα εκ του Αγίου Άρτου από το τμήμα εκείνο που φέρει τον χαρακτήρα ΧΣ και μεταλαμβάνει. Ακολούθως, αφού λάβει το Άγιον Ποτήριο με το μάκτρον και ειπεί: «Έτι μεταδίδοταί μοι...», μεταλαμβάνει Αίμα Χριστού, αποσπογγίζει με το μάκτρον τα ίδια χείλη του και το Αγ. Ποτήριο και αφού το ασπασθεί το εναποθέτει μετ' ευλάβειας στην Αγία Τράπεζα λέγων, «τούτο ήψατο των χειλέων μου και αφελεί τας ανομίας μου και τας αμαρτίας μου περικαθαριεί». Μετά τον ιερέα μεταλαμβάνει ο διάκονος, τον οποίον κοινωνεί ο ιερέυς. Ο Αρχιερέυς μεταλαμβάνει μόνος του και πρώτος. Οι ιερείς μεταλαμβάνουν ο καθένας κατά την τάξιν και τον βαθμόν τους. Εάν τελείται Αρχιερατική Θ. Λειτουργία, όλοι οι ιερείς και ο διάκονος κοινωνούν από τον Αρχιερέα.

Όσον αφορά τους κληρικούς οι οποίοι δεν λειτούργησαν και επιθυμούν να κοινωνήσουν, τότε περίπου μετά το «Πάτερ ημών» φορούν τα διακριτικά του βαθμού τους, συμμετέχουν στις προπαρασκευαστικές ευχές του λειτουργού ιερέως και κοινωνούν κατά τάξιν μετά τον λειτουργούντα ιερέα, οιονδήποτε οφφίκιο κι αν φέρουν μόνοι τους, πλην του διακόνου στον οποίο μεταδίδει τη Θ. Κοινωνία ο λειτουργός ιερέυς. Ο διάκονος ποτέ δεν μεταδίδει στον ιερέα Θ. Κοινωνία. Ο **18ος κανών της Α' Οικουμενικής Συνόδου** είναι σαφής: «Εμμενέτωσαν οι διάκονοι τοις ιδίοις μέτροις, ειδότες ότι του μεν επισκόπου υπηρέται εισί, των δε πρεσβυτέρων ελάττους. Λαμβανέτωσαν δε κατά την τάξιν την Ευχαριστίαν μετά τους πρεσβυτέρους ή τού επισκόπου μεταδίδοντος αυτοίς η τού πρεσβυτέρου».

6. Ποίοι μπορούν να κοινωνούν στο Ι. Βήμα;

Μόνον οι κληρικοί. Ο **69ος κανών της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου** λέγει: «**Μη εξέστω τινί των απάντων εν λαϊκοίς τελούντι, ένδον ιερού εισιέναι θυσιαστηρίου, μηδαμώς επί τούτο της Βασιλικής ειργομένης εξουσίας και αυθεντίας, ηνίκα αν βουληθείη προσάξαι δώρα τω πλάσαντι, κατά τίνα αρχαιοτάτην παράδοσιν**». Εφόσον ο παραπάνω κανών δεν επιτρέπει την είσοδο των λαϊκών στο Ι. Βήμα, πολλώ μάλλον δεν είναι ορθόν να μεταλαμβάνουν των αχράντων Μυστηρίων στον χώρο, που μόνον οι κληρικοί μετά φόβου Θεού επιτρέπεται να ευρίσκονται προς διακονίαν και τέλεσιν των Μυστηρίων. Ο **Συμεών Θεσσαλονίκης**

σημειώνει ότι ο βασιλεύς μόνον κοινωνεί εντός του Ι. Βήματος «εις τον καιρόν της χρίσεως και αναγορεύσεως αλλά και τότε μετά τους διακόνους» (Τα Άπαντα, εκδ. Γ. Ρηγόπουλου, σελ. 151).

7. Υπάρχει κίνδυνος μεταδόσεως ασθενειών από τη λαβίδα της Θ. Κοινωνίας;

Κανένας απολύτως κίνδυνος δεν υπάρχει. Η ερώτηση αγγίζει τα όρια της βλασφημίας. Το Σώμα και το Αίμα του Χριστού που κοινωνούμε είναι Αυτός ο Ίδιος ο Χριστός, ο Κύριος και Θεός μας, και ο Χριστός είναι η ζωή, η υγεία, και όχι η ασθένεια, η πτώση και ο θάνατος. Ο Χριστός ούτε μολύνεται ούτε μολύνει. Μόνον αγιάζει και χαριτώνει, γιατί είναι η Αυτοζωή και η Ανάσταση. Η Θ. Κοινωνία είναι κατά τους άγιους Πατέρας «φάρμακον αθανασίας» και Πηγή Ζωής. Άλλωστε, ποτέ κανείς ανά τους αιώνες δεν έπαθε το παραμικρό από τη Θ. μετάληψη με την ίδια λαβίδα, ούτε λαϊκός ούτε κληρικός. Πλείστες είναι μάλιστα οι μαρτυρίες των κληρικών των διακονούντων στα νοσηλευτικά ιδρύματα, οι όποιοι ουδέποτε έπαθαν τίποτα από μεταδοτική νόσο, τη στιγμή που «καταλύουν» ως είναι γνωστόν, ότι έχει απομείνει στο Άγιον Ποτήριο μετά τη μετάληψη των ασθενών και δη φυματικών, λεπρών παλαιότερα κ.ά., γλείφοντας στην κυριολεξία την αγία λαβίδα και καθαρίζοντας πλήρως το άγιον Ποτήριον.

8. Μπορεί να κοινωνήσει μία γυναίκα η οποία βρίσκεται σε «αδιαθεσία»;

Κατ' αρχήν το θέμα αυτό είναι καθαρά πνευματικό, που δεν έχει καμία σχέση με ενδοκοσμικές σκέψεις, φεμινιστικού είδους αντιλήψεις και λογικοκρατικές απόψεις. Το θέμα της γυναικείας αδιαθεσίας ή όπως διαφορετικά ονομάζεται το ακάθαρτον αυτής λόγω ρύσεως αίματος ή της εχούσης περίοδο, ή της γυναικός της ευρισκομένης εν αφέδρω, χρειάζεται αφ' ενός μεν θεολογικό λόγο, αφ' ετέρου δε θεολογική σιωπή.

Οφείλουμε να διατυπώσουμε τη θέση της Εκκλησίας, ότι δεν επιτρέπεται η προσέλευση στη Θεία Κοινωνία των γυναικών εκείνων που βρίσκονται σε «περίοδο». Αναφέρουμε τον **2ο κανόνα του αγίου Διονυσίου**, Αρχιεπισκόπου Αλεξανδρείας, ο οποίος ορίζει τα εξής: «**Περί δε των εν αφέδρω γυναικών, ει προσήκεν αυτάς ούτω διακειμένας, εις τον οίκον εισιέναι τον Θεού, περιττόν και το πυνθάνεσθαι νομίζω, ουδέ γαρ αυτάς οίμαι πιστάς ούσας και ευλαβείς, τολμήσειν ούτω διακειμένας ή τη τραπέζη τη αγία προσελθείν, ή του σώματος και τον αίματος τον Χριστού προσάψασθαι... εις τα άγια και τα άγια των αγίων, ο μη πάντη καθαρός και ψυχή και σώματι, προσιέναι κωλυθήσεται**».

Επίσης, αναφέρουμε και τον **7ο κανόνα του αγίου Τιμοθέου Αλεξανδρείας**, ο οποίος λέγει να μην προσέρχεται η ακάθαρτος γυναίκα, ένεκα της ρύσεως αίματος, στη Θεία Μετάληψη κατ' εκείνες τις ημέρες. Επίσης, ο άγιος **Ιωάννης ο Νηστευτής στον 17ο κανόνα** του γράφει ότι «τας εν αφέδρω γυναικάς μηδενός

των Αγίων άπτεσθαι». Το ίδιο λέγει και ο **Πέτρος ο Χαρτοφύλαξ** και διάκονος της του Θεού μεγάλης Εκκλησίας στην **18η απόκρισή του**, ότι δηλ. εάν συμβούν τα συνήθη στη γυναίκα, τότε αυτή οφείλει να περιμένει την κάθαρση και δεν πρέπει να προσέρχεται στη Θεία μετάληψη των αχράντων Μυστηρίων. Τέλος, ο **άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης** λέγει ότι πρέπει να δεχθούμε τους παραπάνω κανόνες, να υπακούσουμε σ' αυτούς και να μη φερόμεθα «ως κριταί και εξετασταί των υπό του Πνεύματος προστεταγμένων, ίνα μη υποπέσωμεν εις τα φρικωδέστατα επιτίμια των παραβαινόντων τους κανόνας».

Επειδή ίσως προβληθεί η αντίρρηση ότι αυτά που συμβαίνουν στη γυναίκα ανήκουν στη φυσική λειτουργία του γυναικείου οργανισμού, ο **Ι. Χρυσόστομος** γράφει εν προκειμένω: «Αληθινά, αυτά δεν ήσαν αμαρτία, ούτε συνιστούσαν ακαθαρσίαν. Επειδή όμως είμεθα ελλιπείς στην πνευματική μας ανάπτυξη, ο Θεός, με τη Θεία τον Πρόνοια, κάνοντάς μας πιο προσεκτικούς, με τις διατάξεις αυτές μας καθιστούσε πιο προσεκτικούς στη θεωρία και την τήρηση πραγμάτων πιο σημαντικών». Όπως γράφει, πολύ ορθά, ο αείμνηστος γέροντας και αξιόλογος ερμηνευτής της Π. Διαθήκης **π. Ιωήλ Γιαννακόπουλος**, «επειδή διά της γεννήσεως το προπατορικόν μεταδίδεται αμάρτημα, το γονορρυές ανδρός και γυναικός ως υπενθυμίζον την εκ τού αμαρτήματος τούτον Αδαμιαίαν και ημών ενοχήν είναι ακάθαρτον, ίνα κρατύνηται (για να μένει ζωηρά) η συνείδησις της ενοχής και η ανάγκη τού Λυτρωτού».

Με την απαγόρευση αυτή της Θ. Μεταλήψεως ο βαθύτερος σκοπός δεν είναι η καταδίκη της γυναίκας, όταν βρίσκεται σ' αυτή την αδιαθεσία, αλλά η έμπνευση και η προοπτική του σεβασμού έναντι του ιδίου σώματος, η υπόμνηση του χοϊκού στοιχείου του ανθρώπου και η τόνωση της ηθικής καθαρότητας. Είναι, τελικά, παιδαγωγία πνευματική.

9. Σε Θ. Λειτουργία σχολείου μπορούν να μεταλάβουν και παιδιά-μαθητές ετερόδοξοι, αλλόθρησκοι ή άθρησκοι;

Σε καμία περίπτωση. Ασφαλώς η ερώτηση έχει σχέση με τις Θ. Λειτουργίες που τελούνται κατά τις εορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα, που σχεδόν όλα τα παιδιά κοινωνούν, όταν τα σχολεία εκκλησιάζονται. Επειδή εξ αγνοίας είναι δυνατόν να προσέλθουν και παιδιά από οικογένειες οικονομικών μεταναστών που δεν είναι χριστιανοί ορθόδοξοι, χρειάζεται επισταμένη προσοχή και μέριμνα του ιερέως ως προς το θέμα τούτο. Οφείλει προ της Θείας Μεταλήψεως να το επισημάνει αυτό με την απαιτούμενη ποιμαντική διάκριση. Η Θ. Κοινωνία μεταδίδεται μόνον στους βεβαπτισμένους ορθοδόξους χριστιανούς, μέλη της Μιας, Αγίας, Καθολικής και Αποστολικής Εκκλησίας. Η«**Διδαχή των Αποστόλων**» επιτάσσει: «**Μηδείς φαγέτω μηδέ πιέτω από της Ευχαριστίας υμών, αλλ' οι βαπτισθέντες εις όνομα Κυρίου**» (ΒΕΠ, τ. 2, 212).

10. Ποίος είναι αρμόδιος να μεταδίδει την θ. Κοινωνία;

Η μετάδοση της θ. Κοινωνίας σύμφωνα με τους Ι. Κανόνες γίνεται μόνον από τους κληρικούς και αποτελεί ιερό καθήκον τους. Συγκεκριμένα, ο **58ος κανών της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου** διακελεύει τα εξής: «**Μηδείς των εν λαϊκοίς τεταγμένων εαυτώ των θείων μυστηρίων μεταδιδότω, παρόντος επισκόπου ή πρεσβυτέρου ή διακόνου. Ο δε τι τοιούτο τολμών, ως παρά τα διατεταγμένα ποιών, επί εβδομάδα μίαν αφοριζέσθω, εντεύθεν παιδαγωγούμενος, μη φρονείν παρ' ο δει φρονείν**» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα των θείων και Ιερών Κανόνων, τόμ. Β', σελ. 437). Ο **Ζωναράς** στην ερμηνεία του λέγει ότι «**το μεταχειρίζεσθαι τα άγια και ετέροις αυτών μεταδιδόναι, τοις Ιερωμένοις δέδοται**» (όπ. παρ., σελ. 437-438). Θεωρεί μάλιστα ότι «τούτο οίησιν εκείνω προσμαρτυρεί. Διό και αφορισμώ μιας εβδομάδος κολάζεται ίνα μάθη, φησί, μη φρονείν, παρ' ο δει φρονείν, ίνα ταπεινωθή και επιγνώ εαυτόν, και μη τοις υπέρ αυτόν εγχειρή» (όπ. παρ.).

Και ο **Βαλσαμών** ομοίως ερμηνεύει τον παραπάνω κανόνα. Μάλιστα προχωρεί στην ερμηνεία του υπογραμμίζοντας ότι «**λέγουσι γούν τινες εξ αντιδιαστολής, ως όταν ου πάρεστί τις εξ αυτών (δηλ. κληρικών), διά προκειμένην ανάγκην, καλώς μεταδώσει τις εαυτώ των θείων αγιασμάτων εμοί δε ου δοκεί, τοιούτον γάρ τολμηθήναι από ερμηνείας και αντιδιαστολής ουκ εκχωρηθήσεται**» (όπ.παρ.). Δυστυχώς, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και στο σημείο αυτό επέφερε καινοτομία και παρουσιάζεται ενίοτε το φαινόμενο λαϊκοί να λαμβάνουν μόνοι τους τη θ. Κοινωνία ή και να τη μεταδίδουν.

Συναφής είναι εν προκειμένω και ο **23ος κανών της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου**, ο οποίος κάνει λόγο για τον μη χρηματισμό επί της μεταδόσεως της θ. Κοινωνίας. Οι θεοφόροι Πατέρες καθώρισαν την αυστηρότατη και ανώτατη εκκλησιαστική ποινή, εκείνη της καθαιρέσεως, όταν υποπέσει στο παραπάνω ατόπημα οιοδήποτε βαθμού κληρικός. Συγκεκριμένα, ο κανών ορίζει με απόλυτη σαφήνεια: «**Περί τού μηδένα των είτε επισκόπων, είτε πρεσβυτέρων, ή διακόνων, της αχράντου μεταδίδοντα κοινωνίας, παρά τού μετέχοντος εισπράττειν, της τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, οβολούς, ή είδος το οιονούν. Ουδέ γάρ πεπραμένη η χάρις, ουδέ χρήμασι τον αγιασμόν τού Πνεύματος μεταδιδάμεν, αλλά τοίς αξίοις του δώρου απανουργεύτως μεταδοτέον. Ει δε φανείη τις των εν κλήρω καταλεγομένων απαιτών, ω μεταδίδωσι της αχράντου κοινωνίας, το οιονούν είδος, καθαιρείσθω, ως της Σίμωνος ζηλωτής πλάνης και κακουργίας**» (όπ. -παρ., σελ. 354-355).

Ακόμη πρέπει να υπομνησθεί ότι απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή κατά την μετάδοση της θείας Κοινωνίας αλλά και κατά τη μεταφορά των Τιμίων Δώρων στα σπίτια ή στους θαλάμους των νοσοκομείων, όταν είναι ανάγκη να κοινωνήσουν ασθενείς πιστοί χριστιανοί. Κατά τη μεταφορά των Τιμίων Δώρων καλόν είναι να προηγείται αναμμένο κερι ή κανδήλι και να υπάρχει απόλυτη σιωπή και ευλάβεια.

Προ της θ. Κοινωνίας αλλά και κατόπιν δεν χρειάζονται συζητήσεις.

11. Πώς γίνεται η Θεία Κοινωνία των νηπίων;

Κατ' αρχήν είναι αρχαιότατος θεσμός της Εκκλησίας μας η συμμετοχή και των νηπίων στη Θεία Κοινωνία, πως αποδεικνύεται και από την εκκλησιαστική γραμματεία των πρώτων αιώνων. Χαρακτηρίζεται δε ως αδικαιολόγητη καινοτομία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας η από τον 12ο αιώνα απόφαση της στερήσεως της Θείας Ευχαριστίας στα νήπια. Αξίζει να παραθέσουμε την σχετική αναφορά των Διαταγών των Αποστόλων για την Θεία Κοινωνία των νηπίων και των παιδιών. **«Και μετά τούτο μεταλαμβάνέτω ο επίσκοπος, έπειτα οι πρεσβύτεροι και οι διάκονοι και οι υποδιάκονοι και οι αναγνώσται και οι ψάλται και οι ασκηταί και εν ταις γυναίξιν αι διάκονοι και αι παρθένοι και αι χήραι, είτα τα παιδιά και τότε πας ολκός κατά ταξιν μετά αιδούς και ευλαβείας άνευ θορύβου»** (ΒΕΠ, τόμ. 2, VIII, 14, 158).

Τα νήπια οφείλει ο λειτουργός να τα κοινωνεί με μεγάλη προσοχή. Είναι δε ανεπίτρεπτο, αντιπαιδαγωγικό και αψυχολόγητο ο ιερέυς να θυμώνει ή να φωνασκεί και να διαμαρτύρεται για την προσέλευση των νηπίων στη θ. Κοινωνία. Ούτε, επίσης, είναι ορθόν να λέγει φράσεις λαϊκού ή ασεβούς τύπου -για το Σώμα και το Αίμα τού Κυρίου ως «το χρυσό δοντάκι» ή «έλα, μελάκι», ή «κρασάκι» κ.ά. Κατά την ώρα της μεταδόσεως της θ. Κοινωνίας στα νήπια χρειάζεται απόλυτη ηρεμία, ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή για τυχόν κινήσεις τού νηπίου και η αγία λαβίδα αναλόγως βεβαίως της ηλικίας έχει και την αρμόζουσα ποσότητα Αγίας Κοινωνίας. Ελάχιστον Τίμιον Αίμα και ίχνη μαργαριτών Τιμίου Σώματος τού Χριστού αρκούν.

12. Επιτρέπεται να μεταδίδεται η θ. Κοινωνία μετά το πέρας της θ. Λειτουργίας;

Η μετάδοση της θ. Κοινωνίας κατά τη διάρκεια της τελέσεως της θ. Λειτουργίας είναι καθορισμένη, ως ακριβώς αναφέρει το λειτουργικό τυπικό αλλά και η θεολογία της Ευχαριστίας επιβεβαιώνει, αφού πρόκειται για το «Κυριακόν Δείπνον» για την «Τράπεζα Κυρίου», την Δεσποτική Τράπεζα, στην οποία καλούνται οι πιστοί να λάβουν μέρος. Η ιερή πρόσκληση «Μετά φόβου Θεού, πίστεως και αγάπης προσέλθετε» δηλώνει την ώρα και τη στιγμή της προσελεύσεως στη Θεία Κοινωνία τού Σώματος και τού Αίματος τού Χριστού.

Η μετάθεση σε άλλη χρονική στιγμή της θ. Κοινωνίας των πιστών είναι **απαράδεκτος** αντιευχαριστιακή κίνηση. Ως αναφέρει ο καθηγητής Ιω. Φουντούλης «το να μετατίθεται η Θεία κοινωνία στο τέλος της Θείας λειτουργίας είναι λειτουργικώς αδιανόητο και αποτελεί, ας μη θεωρηθεί υπερβολική η έκφρασις, καταστροφή της όλης ιερουργίας» (Ιω. Φουντούλης, Απαντήσεις εις λειτουργικάς απορίας, τόμ. Β', Αθήνα 1989, σελ. 96).

Συναφές είναι και το ζήτημα της μεταδόσεως της θ. Κοινωνίας τα Χριστούγεννα,

τη Μεγάλη Πέμπτη και το Μέγα Σάββατο, που σε πολλούς ναούς σήμερα, κατ' οικονομίαν, τελείται και δεύτερη θ. Λειτουργία. Εδώ θα πρέπει να δοθεί η δέουσα προσοχή, ώστε να εκλείψει το απαράδεκτο φαινόμενο της μεταδόσεως θ. Κοινωνίας διαρκούσης ήδη της δευτέρας θ. Λειτουργίας δι' οιονδήποτε λόγο. Τέλος, **δεν** επιτρέπεται κατάλυση τού Αγ. Ποτηριού της πρώτης θ. Λειτουργίας από τον λειτουργόν της δεύτερης.

13. Δίδεται Θεία Κοινωνία σε ετοιμοθάνατους;

Βασικότατη προϋπόθεση συμμετοχής στη θ. Κοινωνία είναι ότι εκείνος ο οποίος μεταλαμβάνει πρέπει να έχει τις αισθήσεις του. Αυτό διακελεύει ο **83ος κανών της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου**. «Μηδείς τοις σώμασι των τελευτησάντων της ευχαριστίας μεταδιδότω. Γέγραπται γάρ “Λάβετε, φάγετε” τα δε των νεκρών σώματα, ουδέ λαβείν δύναται, ουδέ φαγείν» (Ράλλη-Ποτλή, Σύσταγμα των θείων και ιερών Κανόνων, τόμ. Β', 495). Τα ίδια λέγει και ο **18ος της Συνόδου της Καρθαγένης** (π. παρ., τόμ. Γ', σελ. 352). Συνεπώς, θεία Κοινωνία δίδεται μόνον στους ζώντες.

Η περίπτωση των ετοιμοθάντων αντιμετωπίζεται από την ποιμαίνουσα Εκκλησία με ιδιαίτερη προσοχή. Σχετικός είναι ο **13ος κανών της Α' Οικουμενικής Συνόδου**, ο οποίος καθορίζει τα εξής: «**Περί δε των εξοδεούντων, ο παλαιός και κανονικός νόμος φυλαχθήσεται και νυν, ώστε, ει τις εξοδεύοι, τού τελευταίου και αναγκαιοτάτου εφοδίου μη αποστερείσθαι**»-(όπ. παρ., τόμ. Β', σελ. 143)

Η Εκκλησία κινούμενη από αγάπη παρέχει τη θ. Κοινωνία σ' αυτούς οι οποίοι ευρίσκονται εις κίνδυνον θανάτου, όπως και ο παλαιός κανών το ίδιο είχε ορίσει, δηλαδή ο **6ος κανών της εν Αγκύρα Συνόδου**, παρά την ύπαρξη μάλιστα και επιτιμίων, τους οποίους και κανονίζει αναλόγως εάν επιζήσουν (όπ. παρ., τόμ. Γ', σελ. 34). Ο προαναφερθείς **13ος κανών της Α' Οικουμενικής Συνόδου** είναι πολύ κατατοπιστικός στην τελευταία του παράγραφο, στην οποία ορίζει τα εξής και μάλιστα υπό τύπον γενικής αρχής: «**Καθόλου δε, και περί παντός ουτινοσούν εξοδεούντος, αιτούντος τού μετασχείν ευχαριστίας, ο επίσκοπος μετά δοκιμασίας μεταδιδότω της προσφοράς**». Αξίζει εν προκειμένω να υπογραμμιστεί η φράση του κανόνος «μετά δοκιμασίας», δηλ. ύστερα από κάποια εξέταση. Η μετάδοση της θ. Κοινωνίας δίδεται σ' εκείνους τους ετοιμοθάνατους οι οποίοι έχουν συναίσθηση του ιερού Μυστηρίου και με τη βούλησή τους δίδουν έστω και διά μικρών νευμάτων ή άλλων σημείων την συγκατάθεσή τους (βλ. Γαβριήλ Κων/λεως, Διάταξις ΜΓ', εις Μ. Γεδεών, Κανονικά Διατάξεις, τόμ. Α', σελ. 129 και π. Δημ. Τζέρπου, Εφόδιον Ζωής, εκδ. Τήνος, Αθήναι 2001, σελ. 90 έπ.). (όπ. παρ., τόμ. Β', σελ. 143).

14. Επιτρέπεται το αντίδωρο να χρησιμοποιηθεί ως φαγητό;

Όχι, διότι ο άρτος του αντίδωρου δεν είναι κοινός άρτος από την στιγμή της ευλογίας κατά την Προσκομιδή και της υψώσεώς του κατά το «Άξιον εστίν...».

Είναι ένας ευλογημένος άρτος ο οποίος προσφέρεται «αντί τού μεγάλου εκείνου Δώρου της φρικτής Κοινωνίας». Ωραιότατα μάλιστα στην ερμηνεία του στον **2ο κανόνα της Συνόδου της Αντιοχείας** ο Βάλσαμων γράφει ότι διανέμεται το αντίδωρον, «**ώστε πάσαν ανάγκην έχουν και αυτούς τους μη δυναμένους μεταλαμβάνειν των αγίων και ζωοποιών μυστηρίων, προσκαρτερείν μέχρι τέλους της θείας ιεροτελεστίας, και εκ χειρός ιερατικής λαμβάνειν αυτό εις αγιασμόν**» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα των θείων και ιερών κανόνων, τόμ. Γ', σελ. 128). Ο αγ. **Νικόδημος ο Αγιορείτης** γράφει ότι «**επειδή δε όλοι δεν είναι ετοιμασμένοι διά να μεταλάβουν, διά τούτο, ως φαίνεται επενοήθη το αντίδωρον, ίνα και οι μη μεταλαμβάνοντες των Μυστηρίων λάβωσιν αυτό παρά του Ιερέως προς αγιασμόν ηγιασμένος γάρ άρτος εστί το αντίδωρον και διά τι επροσφέρθη προς τον Θεόν...**» (Πηδάλιον, έκδ. Αστήρ, Αθήναι 1982, σελ. 408).

Σε συγκεκριμένη ερώτηση (ύπ' αριθμ. Ε') μοναχών προς την **Σύνοδο της Κων/λεως** (11ος αιώνας), «αν πρέπει αδιαφόρως και ως θέλει να τρώγη ο Ιερέυς τα προσφερόμενα εις την Εκκλησίαν, προσφοράς δηλ. καινάματα και αν πρέπει να τρώγη ταύτα ωςάν τον κοινόν άρτον και τι πρέπει να κάμνη όταν αι τοιαύται προσφοράί και τανάματα συναχθούν πολλά;», η Σύνοδος δια του Πατριάρχου Νικολάου έδωσε την ακόλουθη Απόκρισιν:

«Τα κομμάτια οπού μείνουν από την υψωθείσαν προσφοράν δεν πρέπει να τρώγωνται εις άλλον τόπον, πάρεξ εις μόνην την Εκκλησίαν, έως οπού να εξοδευθούν όλα, όσα και αν είναι. Τα δε κομμάτια οπού μείνουν από τας άλλας προσφοράς οπού δεν υψώθησαν, πρέπει να τρώγωνται και έξω της Εκκλησίας, όχι όμως μαζί με γάλα και τυρί και οψάρια θετέον, ωςάν ο κοινός άρτος, αλλά μοναχά χωρίς άλλο φαγητόν»(Πηδάλιον, σελ. 734).

Κάνει βεβαίως εδώ μία διάκριση ο Πατριάρχης Νικόλαος και διαχωρίζει τα περισσεύματα κλάσματα από την δηλωθείσα προσφορά από την οποία εξαγεται ο Αμνός και από τα κλάσματα εκ των άλλων προσφορών. Θεωρεί δε ως αντίδωρο εκείνα τα κλάσματα εκ της προσφοράς από την οποία εξήλθε ο Αμνός.

Εξάλλου, ο **8ος κανών τού αγ. Θεοφίλου Αλεξανδρείας** ορίζει ότι: **«Τα προσφερόμενα εις λόγον θυσίας, μετά τα αναλίσκόμενα εις την των Μυστηρίων χρείαν, οι Κληρικοί διανεμέσθωσαν και μήτε κατηχούμενος εκ τούτων εσθιέτω ή πινέτω, αλλά μάλλον οι Κληρικοί και οι συν αυτοίς πιστοί αδελφοί»** (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα των θείων και ιερών κανόνων, τόμ. Δ', σελ. 348). Άλλως, εάν η προσφορά δεν είναι ευλογημένη, δηλαδή δεν χρησιμοποιήθηκε κατά την Προσκομιδή, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως κοινός άρτος.

15. Επιτρέπεται η αιμοδοσία μετά την θ. Κοινωνία;

Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα κρύπτεται σ' αυτήν ακριβώς την πρόσκληση-

προτροπή τού ιερέως προ της θ. Κοινωνίας. «Μετά φόβου Θεού, πίστεως και Αγάπης προσέλθετε». Ιδιαίτερα η δεύτερη προϋπόθεση, «μετά πίστεως προσέλθετε», δηλώνει την όλην περί τού αρρήτου Μυστηρίου της θείας Ευχαριστίας δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας μας. Κοινωνούμε αυτό το Πανάχραντον Σώμα και το Τίμιον Αίμα τού Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, παρ' ότι οι αισθήσεις μας δίνουν την πληροφορία ότι κοινωνούμεν άρτον και οίνον. Το μέγιστο θαύμα της μεταβολής τού άρτου και τού οίνου εις Σώμα και Αίμα Χριστού υπερβαίνει όντως την ανθρώπινη διάνοια και κατάληψη. Έτσι οι κοινωνούντες πιστοί καθίστανται «σύναιμοι και σύσσωμοι τω Χριστώ». Είναι υλικά μιν τα προσφερόμενα είδη της Ευχαριστίας αλλά είναι θεανθρωπίνη η παρουσία τού Κυρίου. Η προσέγγιση τού υπερφυσού τούτου Μυστηρίου βρίσκεται στους λόγους τού ίδιου τού Χριστού στο Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιον, όταν ομιλεί διά τον Εαυτόν Του ως «τού άρτου εκ τού ουρανού τού αληθινού» (6, 58) και ακόμη ότι «το πνεύμα εστί το ζωοποιούν, η σαρξ ουκ ωφελεί ουδέν τα ρήματα α εγώ λαλώ υμίν, πνεύμα εστί και ζωή εστί» (στίχ. 63).

Ουράνιος, λοιπόν, πνευματική τροφή, για την οποία οι Πατέρες της Εκκλησίας μίλησαν πολύ χαρακτηριστικά: Ο αγ. **Κύριλλος Ιεροσολύμων** γράφει: «Ο φαινόμενος άρτος ουκ άρτος εστί, ει και τοιούτος εστί τη γεύσει, αλλά σώμα Χριστού και ο φαινόμενος οίνος ουκ οίνος εστί, ει και γεύσις τούτο βούλεται, αλλά αίμα Χριστού» και «ο δε άρτος ούτος ο άγιος επιούσιός έστιν, αντί τού επί την ουσίαν της ψυχής κατατασσόμενος. Ούτος ο άρτος ουκ εις κοιλίαν χωρεί και εις αφεδρώνα εκβάλλεται, αλλ' εις πάσάν σου την σύστασιν αναδίδοντας εις ωφέλειαν ψυχής τε και σώματος» (Μυστ. Κατ. Δ', § θ' και Ε' § ιε').

Ο Ιερός **Χρυσόστομος** επίσης: «**Μη ότι ο άρτος εστίν ίδης, μηδ' ότι οίνος έστι νομίσης, ου γάρ ως αι λοιπαί βρώσεις εις αφεδρώνα χωρεί, άπαγε! μη τούτο νόει, αλλά ώσπερ κηρός πυρί προσομιλήσας ουδέν απουσιάζει, ουδέν περισσεύει, ούτω και ώδε νόμιζε συναναλίσκεσθαι τα μυστήρια τη τού σώματος ουσία. Διό και προσερχόμενοι, μη ως έξ άνθρωπου νομίσατε μεταλαμβάνειν τού θείου σώματος, αλλ' ως έξ αυτών των Χεραφείμ τή λαβίδι τού πυρός, ήνπερ Ησαΐας είδε, τού θείου σώματος μεταλαμβάνειν νομίζετε, και ως της θείας και αχράντου πλευράς εφαιπτόμενοι τοις χείλεσιν, ούτω τού σωτηρίου αίματος μεταλάβωμεν»(Περί μετανοίας, ΕΠΕ 30, θ', 314).**

Και ο άγιος **Ιωάννης ο Δαμασκηνός**:

«Σώμα έστιν αληθώς ηνωμένον θεότητι, το εκ της αγίας Παρθένου σώμα, ούχ οτι αυτό το σώμα το αναληφθέν εξ ουρανών κατέρχεται, αλλ' ότι αυτός ο άρτος και ο οίνος μεταποιείται εις σώμα και αίμα Θεού. Ει δε τον τρόπον επιζητείς, πώς γίνεται, αρκεί σοι ακούσαι, ότι διά Πνεύματος Άγιου...Σώμα έστι και αίμα Χριστού εις σύστασιν της ημετέρας ψυχής τε και σώματος χωρούν, ου δαπανώμενον, ου φθειρόμενον, ουκ εις αφεδρώνα χωρούν - μη γένοιτο -, αλλ' εις την ημών ουσίαν τε και

συντήρησιν, βλάβης παντοδαπούς αμυντήριον, ρύπου παντός καθαρτήριον» (Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, έκδ. Πουρναρά, θεσ/κη 1976, σελ. 368 έπ.). Και καταλήγει ο ιερός πατήρ:«**Κοινωνία λέγεται τε και έστιν αληθώς διά το κοινωνείν ημάς δι' αυτής τω Χριστώ και μετέχειν αυτού της σαρκός τε και της θεότητας, κοινωνείν δε και ενούσθαι και αλλήλοις δι' αυτής, επει γάρ εξ ενός άρτου μεταλαμβάνομεν, οι πάντες εν σώμα Χριστού και εν αίμα και αλλήλων μέλη γινόμεθα σύσσωμοι Χριστού χρηματίζοντες»** (όπ. παρ., σελ. 374).

Κατόπιν των ανωτέρω αγιογραφικών και πατερικών θέσεων το τεθέν ερώτημα μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι είναι ερώτημα σχολαστικό.

Η αιμοδοσία ως πράξη εκούσιας προσφοράς μιας ποσότητας από το αίμα μας, για να σωθεί κάποιος ασθενής που κινδυνεύει, είναι όντως πράξη αληθινής αγάπης και ιερό καθήκον. Δεν υπάρχει συνεπώς βεβήλωση ή ανευλάβεια, όταν προσέρχεται εκείνος που έχει κοινωνήσει στην ευλογημένη πράξη της αιμοδοσίας χάριν των συνανθρώπων του. Ας μην δε υπεισερχόμεθα περιέργως και χωρίς πίστη στο ιερότατο Μυστήριο της θ. Κοινωνίας. Ας αφήνουμε το Θεό να ξέρει Εκείνος τι γίνεται με την αιμοδοσία μετά τη θ. Κοινωνία.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2003

Πηγή:egolpion.com